

Dömsödy Andrea

Könyvtár-pedagógia az Országos Neveléstudományi Konferencián

Az Országos Neveléstudományi Konferencia (ONK) a hazai neveléstudomány legrangosabb eseménye immáron hat éve. Ezeken a konferenciákon hazai oktatókutatók mutatják be és vitatják meg új tudományos eredményeiket. Így itt találkozhatnak, megismerhetik egymás kutatási irányait, eredményeit, megvitathatják azokat, kapcsolatokat vehetnek fel és erősíthetnek meg a kutatóhelyek képviselői.

Néhány adat a 2006-os, VI. ONK-ról:

(Állandó) rendező: A Magyar Tudományos Akadémia Pedagógiai Bizottsága

Szervező: Eszterházy Károly Főiskola

A konferencia (állandó) helyszíne: MTA Székház

Téma: Tanul a társadalom

A konferencia megrendezésének ideje: 2006. október 26–28.

Részvevők száma: kb. 300 fő

Előadások, poszterek száma: 236

A konferencia honlapja (ahonnan a korábbiak is elérhetők absztraktokkal):

<http://www.ektf.hu/onk>

Az elmúlt öt év konferenciáin csupán egy, kifejezetten a könyvtárak és eszközeik pedagógiai lehetőségeit, eredményeit vizsgáló kutatás került bemutatásra (2002: Kőrösné dr. Mikis Márta: Információs forrásközpont-e az iskolai könyvtár?). Ezért is tartjuk nagy jelentőségűnek, hogy ebben az évben a könyvtár-pedagógia egy önálló szimpóziummal tudott megjelenni és a neveléstudományi szakmai közönségnek megmutatni nem csekély eredményeit. (Absztrakttal való előzetes névtelen jelentkezések alapján a szervezők döntik el, hogy az előadás témája és tudományos minősége megfelel-e az ONK-n való megjelenéshez.)

Szerencsés egybeesés, hogy a konferencia az *Iskolai Könyvtári Világnap* hetére esett, így a világnap céljait is szolgálhattuk azáltal, hogy felhívtuk a figyelmet az iskolai könyvtárak pedagógiai jelentőségére.

A hatodik konferencia központi témáját a *Tanul a társadalom* címben határozták meg. Azon túl, hogy természetesen a könyvtár-pedagógia minden területét a neveléstudomány szerves részének tekintjük, ez a téma fokozottan motivált minket arra, hogy szűkebb szakmánk kutatásait bemutassuk. Különösen, hogy a konferencia felhívásában a következők is olvashatók:

„Miközben azonban a tanulás fogyasztói életünk részévé válik, nem fenyeget-e az a veszély, hogy a társadalmak kettészakadnak a tudást egyre nagyobb intenzitással és élvezettel személyiségükbe építő, kreatív és magabiztos elitekre, vala-

mint az információk özönétől megzavart, a tanulási helyzetekben szorongó leszakadókra?”

A könyvtár-pedagógiai szimpózium

Az ONK-ra természetesen nem a könyvtárhasználat tanításának tantárgy-pedagógiai eredményeit és dilemmáit vittük, hanem az ennek eredményeként is kifejlődő információs műveltség más tanulási-tanítási folyamatokba építésének eredményeit. Egyszerűbben fogalmazva azokat a kutatási eredményeket, melyek azt bizonyítják, hogy a tágan értelmezett könyv- és könyvtárhasználati tudás felhasználása az egyéb tantárgyi elsajátítás minőségére és mennyiségére milyen pozitív hatást gyakorol. Szimpóziumunk címe is ezt mutatta: *A forrásalapú tanulás régi új lehetőségei és eredményei*. Ennek során az elmúlt 40 év legkiemelkedőbb kutatásait és azok eredményeit vázoltuk fel:

kutatás		isk.	oszt.	évf.
1970–74 Nagy Attila	többskönyvű módszerek alkalmazásának követése	1	1+1	9–12.
1981–86 Barták Péter	tanulási forrásközpont kialakításának követése	1	(5)	(1–8.)
1997–2000 Nagy Attila	többskönyvű módszerek alkalmazásának követése	9	9	1–12.
2001 Bondor Erika	innovatív iskolai könyvtárak feltételrendszerének vizsgálata	15	–	–
2002/03 Dán Krisztina Haralyi Ervinné	forrásalapú projektek követése	3	5	3., 7., 9., 10.

A forrásalapú tanulás a tanulásszervezés egy olyan formája, olyan tulajdonságait hordja magában, melyet a könyvtár-pedagógusok (intézménytípustól függetlenül) hosszú évtizedek óta alkalmaznak, míg a hazai neveléstudományban általában véve a rendszerváltás óta válik követelménnyé és lassú tempóban gyakorlattá. A forrásalapú tanulás az önálló tanulás egy formája, melynek során a tanulók nem a pedagógustól kapják a tanuláshoz szükséges információkat, hanem információforrásokból maguk szerzik meg, gyűjtik össze, dolgozzák fel azokat. Az információforrások nagyon sokfélék lehetnek a nyomtatottól az elektronikusig, a tankönyvtől a dokumentumfilmig. Ez egy demokratikus, és szemléletében a reformpedagógiákhoz és a konstruktivista didaktikához jól illeszkedő szervezési forma. Ez természetesen nem jelenti, hogy a forrásalapú tanítás az egyetlen ilyen, de mindenképpen megnöveli szerepét, hiszen a felvonultatott kutatásokból is láthatjuk, hogy már legalább negyven évre visszatekintő hagyománya van hazánk könyvtáraiban.

A röviden vagy önálló előadásban bemutatott kísérleteket egyaránt jellemezték a következők: a többforrású tanítás-tanulás szemlélete, az önálló tanulás, a problémaközpontú megközelítés, a kritikus gondolkodás, a könyvtár és az infor-

mációforrások használatása, a könyvtári szakórák, a változatos módszerek, és az olvasóvá-könyvtárhasználóvá nevelés, mint rész cél.

1970–74 között az első jelentős, egy osztály fejlődését négy éven át követő kísérlet során Nagy Attila kutatócsoportja bizonyította, hogy a többkönyvű oktatással növelhetők a tanulmányi eredmények, a tanulók gondolkodásmódja összetettebbé, rugalmasabbá, az osztály társas szerkezete pedig demokratikusabbá, differenciáltabbá tehető, fokozható a tanulók önállósága a tájékozódásban, tanulásban és jelentősen emelhető az olvasáskultúra szintje is összetettségben és minőségben is.

1981–85 között Veszprémben, egy általános iskolában a hagyományos iskolai könyvtár tanulási forrásközponttá alakítását, pedagógiai szolgáltatásainak kialakítását dokumentálta Barták Péter kutatócsoportja, és négy éven át követte a tanárok pedagógiai kultúrájára, az önálló ismeretszerzésre nevelésre gyakorolt hatását. Kimutatható volt a tanári szemléletváltás folyamatának megindulása, de az alkalmazott módszerek tekintetében csak az alsó tagozatban tanítók munkájában figyeltek meg jelentős változást. Annak ellenére, hogy az optimális pedagógiai beépülés nem sikerült elérniük, fokozottabban épült be az önálló ismeretszerzés a tanulók és a tanárok tevékenységébe.

1997–2000 között Nagy Attila újabb kutatócsoportja több korosztállyal, több helyszínen végeztet a korábbihoz hasonló, de kibővített kísérletet, melyben szintén a forrásalapú tanítási módszerekkel érték el eredményeket. Sok hasonlóság mellett az volt a többlet ebben a kutatásban, hogy a kritikus gondolkodás, önálló tanulás mellett hangsúlyt fektettek az olvasásfejlesztésre is, és a folyamatba a családokat is bevonták. Az eredmények azt mutatták, hogy a szövegértési szint javult, választékosabb lett az olvasmányválasztás, a tanulók pozitívabb attitűdöt mutattak a kulturális, a társadalmi értékek és a tanulás tekintetében, érdeklődőbbé váltak a tantárgyak iránt és a tanulásba is több energiát fektettek. Mindemellett pedig a pedagógusok tanulókkal való kapcsolata és módszertani kultúrája is fejlődött.

A 2002/03-as tanév során Dán Krisztina és Haralyi Ervinné kutatócsoportja három iskolában követett végig olyan projekteket, melyek tudatosan építettek az információforrásokból önállóan megszerezhető információkra. A kísérlet során sikeresen modellezték a forrásokra alapozott önálló problémamegoldást, tudás-szerzést. Nem csupán azt bizonyították, hogy az iskolai könyvtár rugalmasan illeszthető a projektekbe, hanem azt is, hogy a projekt a tantárgyi elsajátítás mellett hatékony módszere az információs műveltség fejlesztésének is azáltal, hogy élet-szerű helyzetben követik végig a teljes információs probléma megoldási folyamatot.

2001-ben egy OKI kutatás részeként Bondor Erika 15 innovatív, jelentős eredményeket felmutató iskolai könyvtár feltételrendszerének, tevékenységének elemzésével nyolcféle megközelítést, innovációs utat látott kirajzolódni ki az iskolai könyvtárak pedagógiai folyamatokba való hatékony beépülésére. Ezek a példák jól mutatják a korábbi kutatások eredményeinek gyakorlati alkalmazási lehetőségeit.

A szimpózium megdöbbenő zárásaként láthattuk, hogy Franciaországban, ahol nagyon hasonló időkben és szándékokkal indult és fejlődött az iskolai könyvtár-

ügy, milyen messzire jutottak azáltal, hogy a fejlesztési tervek folyamatos szakmai és kormányzati támogatást kaptak.

A szimpózium végleges programja:

Elnök: Balogh Mihály

Opponens: Kelemen Elemér

Előadások:

Dömsödy Andrea: Hazai könyvtár-pedagógiai kutatások a tanulás-tanítás szolgálatában

Dán Krisztina: Projekt-módszer (iskolai)könyvtári bázison

Bondor Erika: Az iskolai könyvtárhasználat hazai innovatív példái

Hock Zsuzsanna: Az globalizmus hatása az információs műveltség fejlesztésére a hazai és a francia könyvtár-pedagógia gyakorlatában

A jövőre nézve

Már ismerjük a forrásalapú tanulás/tanítás tanulásra, annak eredményességére, önállóságára gyakorolt pozitív hatását, de további kérdések merülnek fel:

- Az információról, könyvtárról, tanulásról alkotott nézetekre, elképzelésekre hogyan hatnak?
- Mely nézetek segítik, és melyek nehezítik ennek a tanulás-szervezési módnak a hatékonyságát?
- Ha a nézeteket figyelembe vesszük és tudatosan építünk rájuk, növelhető-e a tanulásban és a könyvtárhasználóvá nevelésben elérhető eredmények?
- Ha igen, tanterveink, tankönyveink, módszereink megfelelnek-e erre a célra is?

Ezek a kérdések messzire vezetnek. De a korábbi kutatások, kísérletek egy lehetséges továbblépési irányát adják, mely jól illeszkedik a neveléstudományi kutatások egyik jelenlegi jelentős irányához, a konstruktivista gyermektudományi kutatásokhoz.

A szimpózium hallgatói közönsége kisebb volt a vártnál (melynek egyik oka, hogy párhuzamosan hat helyszínen folyt a munka), viszont annál aktívabb és támogatóbb. Bízunk benne, hogy egy olyan folyamatot sikerült elindítanunk, mely előmozdítja a neveléstudomány és a könyvtár-pedagógia szorosabb együttműködését, melynek eredménye lehet az egész életen át tartó tanulás szlogenjének minél magasabb szintű, nemcsak informatikai tartalommal való megtöltése, az iskolai könyvtár tanulási szerepének erősödése, a pedagógusképzés tartalmi nyitottsága a forrásalapú tanulás és eszközei iránt. Így ajánljuk minden könyvtár-pedagógiai kutatást végző munkaközösségnek, pedagógusnak hogy a VII. ONK-n poszter, előadás, vagy szimpózium formájában mutassa be eredményeit. A jelentkezési határidő várhatóan a tanév vége előtt lesz.

A fenti kutatásokról bővebben:

Barták Péter: Önálló ismeretszerzésre nevelés az iskolai könyvtárban, 2. kiad., Veszprém, OTTV, 1992., 102 p.

Bondor Erika: Az iskolai könyvtárhasználat hazai innovatív példái, Néhány iskolai könyvtárunk eredményeinek gyakorlati szempontú bemutatása, Bp., OKI, 2002., 48 p., URL: <ftp://ftp.oki.hu/ptk/konyvtar-bondor-iskolai.pdf> Utolsó letöltés: 2006.06.15.

Dán Krisztina – Haralyi Ervinné: A könyvtárra épülő szaktárgyi projektek jellege, szervezésük és megvalósításuk tapasztalatai = Csutor Béla (szerk.): Mesterfogások, Alkalmazott eljárások, módszerek és elemzések a pedagógia gyakorlatából, Bp., FPI, 2003., 9–20. p.

Dömsödy Andrea: Miért kellene ismernünk a gyerekek könyvtárképét? = Fordulópont, 2005/2. (28. sz.), 19–30. p.

Nagy Attila: Olvasásfejlesztés, könyvtárhasználat – kritikus gondolkodás, Szó-cikk-másolástól a paródiáírásig, Bp., OSZK – Osiris, 2001., 223 p.

Nagy Attila: A több könyvű oktatás hatása, Beszámoló egy gimnáziumi kísérletről (Pszichológia a gyakorlatban, 35.) Bp., Akadémiai, 1978., 146 p.

Mesét hallgató közönség